

Posudek vedoucího na diplomovou práci Matěje Chytila „KSČM: Diskurz zakazování“

Kde leží kořeny antikomunistického diskurzu, jenž vstoupil do popředí české veřejné scény roku 2003 poté, co KSČM získala v parlamentních volbách předchozího roku nečekaných 18,5 % (41 poslaneckých mandátů) a Václav Klaus v rámci své kampaně za zvolení do prezidentského úřadu odmítl paušální antikomunismus, aby získal i hlasy některých komunistických poslanců?

Matěj Chytil je vidí v jedné ze dvou verzí českého národního příběhu, které identifikoval Ladislav Holý v disidentském diskurzu sedmdesátých a osmdesátých let: podle ní jsou české dějiny strukturovány v cyklickém pohybu mezi obdobími úpadku a temna a obdobími osvobozujícího vzepětí, kdy národ přichází k sobě a snaží se očistit. Alternativní diskurz kontinuity naopak zdůrazňuje podobnosti a spojnice, které propojují i ta na povrchu nejprotikladnější období. Logicky pak nezná ani „body nula“, v nichž by se společnost měla oddělit od morální špíny předcházejícího úpadku. Právě takové očištění žádali na začátku devadesátých let ti, kteří podporovali návrh tehdejšího pražského prokurátora Tomáše Sokola na zákaz komunistické strany a kteří posléze prosazovali tzv. lustrační zákon. Na tento diskurz diskontinuity – jenž šel proti logice kulatých stolů a pokojného předání moci v zimě 1989-90 a jenž snad i díky tomu nezískal podporu etablovaného mainstreamu devadesátých let –

mohl posléze navázat „diskurz vylučování“ (O. Slačálek) minulého desetiletí.

Byť některé pasáže působí jako spíchnuté horkou jehlou a volají po další editaci, jako celek nepostrádá Chytilova práce jistou eleganci, která plyne ze střídmosti a přímočarosti, s jakou z nepřeberného materiálu vybírá jen pár paradigmatických textů a autorů, na nichž demonstruje svou tezi. Tím se příjemně odlišuje od velké části diplomových prací, které na desítkách stran svou tezi neúspěšně hledají. Několik kritických poznámek, které následují, nijak nezpochybňují mé kladné hodnocení.

- (1) Chytil se dostává do problémů, když se snaží identifikovat konkrétní skupinové nositele dvou diskurzů v rámci Charty 77. Nositeli prvního jsou podle něj někdejší osmašedesátníci a příslušníci studentské radikální levice, nositeli druhého pak intelektuálové a obhájci lidských práv. Nejenže se taková vymezení u řady čelných chartistů nijak nevylučují (Pithart, Dienstbier, Šabata či Uhl byli obojím), ale, vezmeme-li v úvahu i postkomunistická desetiletí, pak lze najít i případy bývalých studentských levičáků, kteří se stali mluvčími vylučujícího antikomunismu (P. Šustrová) a z druhé strany i bývalé komunisty (L. Dobrovský), kteří mají blízko k antikomunismu. Osobně si myslím, že potíže s identifikací skupinových nositelů dvou

diskurzů nijak nezpochybňují skutečnost, že jejich protiklad strukturuje (post)disidentské diskurzivní pole. Teze autora tedy bude nosná, i když rezignuje na tento nemožný úkol

- (2) Druhá kritická poznámka se týká volby Petra Uhla jako reprezentanta diskurzu kontinuity. Citovaný proslov, jímž Uhl útočí na lustrační zákon, však je diskurzem diskontinuity: právní stát, jenž se Čechoslováci podle Uhla rozhodli budovat, se radikálně liší od logiky vylučování, na níž byl založen minulý režim. V protikladu k antikomunistům ovšem Uhl definuje odlišně předmět diskontinuity – není jim komunismus, ale stalinismus – i způsob, jakým má být realizována – nikoliv vyloučením některých, ale důsledným zahrnutím všech pod rovná občanská práva. Uhlova dichotomie mezi civilizací (lidských práv) a barbarstvím (stalinismu) je stejně tak anti-politická jako dichotomie demokracie a komunismu, kterou Chytil vypichuje v diskurzu Václava Bendy. Vtělením (post)disidentského diskurzu kontinuity byl mnohem spíše Petr Pithart než Petr Uhl.
- (3) Sporná se zdá být korespondence mezi lustračním zákonem, antikomunismem, diskontinuitou a anti-političností: Někteří umírnění obhájci lustračního zákona jako Jan Sokol považovali za anti-politickou právě Uhlovu pozici, neboť absolutizovala hledisko

lidských práv a nebrala v úvahu politické reality přechodu k demokracii. Chytil poukazuje k tomu, že Sokol používá lékařské metafory, která vyvoláváním dichotomie zdravého a patologického činí z politických vztahů svobody přírodní vztahy nutnosti. To je jistě obecně pravda, ale, jak připomíná například Bachtin, konkrétní význam každé metafory je dán jejím použitím v daném kontextu a „inter-textu“: a v něm Sokol intervenoval jako obhájce politického kompromisu proti tomu, co identifikoval jako dva zrcadlově se odrážející anti-politické fundamentalismy – Uhlův a Bendův.

Navzdory těmto obsahovým pochybám, občasné ledabylosti textu a dílčím formálním nedostatkům považuji Chytilovu práci za stimulující příspěvek k debatě o českém antikomunismu, a proto ji navrhuji hodnotit jako výbornou.

Prof. Pavel Barša